

לבית הכסא, במאי עסקינן — בקמיע מחופה עור. שאין גנות אם נכנס בו לבית הכסא.

ותמהינן: והרי תפילין, דמחופה עור (118), שהפרשיות שבו מכוסות על ידי עור הבתים, ובכל זאת תניא: הנכנס לבית הכסא — חולץ תפילין ברחוק ארבע אמות, ונכנס. ומדוע לא יכנס בהן, שהרי "מחופה עור" הם הפרשיות?

ומשנינן: התם בתפילין, אסור ליכנס בהן לבית הכסא משום שיש בהן שם "שדי" מבחוץ, שאינו מחופה בעור: (119)

שי"ן שעשויה בדופן הבית של תפילין של ראש. ודלת ויוד ברצועות התפילין.

ולכך, אף על גב דנקיט ליה החולה בידיה נמי — שפיר דמי, שאין בו איסור הוצאה בשבת, והוא נחשב כמו תכשיט, גם בזמן שהוא בידו. ולכן גם אם הוא יטלטל את הקמיע בידו אין זו הוצאה האסורה מהתורה.

ומקשינן: והתניא בברייתא: רבי אושעיא אומר: מותר לחולה לצאת עם קמיע כשהוא עליו דרך מלבוש ובלבד שלא יאחזנו בידו (117) ויעבירונו ארבע אמות ברשות הרבים. ושוב קשה מדוע לא חששו שחולה שאין בו סכנה יוריד את הקמיע של כתב קודם כניסתו לבית הכסא ואחר כך יבוא לידי איסור הוצאה.

אלא, הכא שלא חששו שיורידנו בכניסתו

אמרינן שעור התפילין נחשב כסיו לפרשיות לגבי הכנסתם לבית הכסא, והרי בגמרא בברכות אמרינן שצריך כסיו שיש בחללו טפח? ותירצו הריטב"א והר"ן ששם מדובר על כלי שעשוי שהכניס ולהוציא ואז צריך חלל טפח, אבל חיפוי וכסיו שהוא סגור לגמרי אין צריך חלל טפח. [וראה בר"ן שנדפס מחדש תירוץ נוסף]. והפני יהושע [בברכות] תירץ, ששם מדובר לגבי להניחם על הקרקע אז הכלי צריך להיות עם חלל טפח שלא יהא דרך בזיון, אבל להכנס לבית הכסא מועיל כל כסיו והפסק. ורמז לכך המגן אברהם [מג, יג].

119. רש"י. והתוספות חולקים וסוברים שרק השי"ן יש בו קדושה, אבל הדי' ויוד שברצועות אין בהם קדושה, והם אינם גורסים בגמרא את המימרות של אביי על קדושת ד' ויוד. ומטעם זה מתירים התוספות לעיל [סא, א] להכנס לבית הכסא עם תפילין של יד, משום שלאות שבקשר אין קדושה.

והאור שמח [תפילין ג, א] מפרש במה שונה

על כך שבאמת מותר להצילם לשם? והמהרש"ל גורס ברש"י לחצר שאינה מעורבת. ראה להלן קטו, א.

117. ברש"י משמע שמדובר אפילו כשסגולת הקמיע לרפא את החולי הוא כשנושאו בידו, ואסור משום שתכשיט מותר רק בדרך לבישה. וכך מפורש בחידושי הר"ן. אך השפת אמת תמה מדוע יהא אסור, ובמה הקמיע בידו שונה מחיגר שמותר לצאת עם מקל שבידו? והוא מפרש שמדובר שהקמיע מרפא רק כשלובשים אותו, וקושיית הגמרא היא שהמשנה לא חילקה בין הקמיעים והיה לה לפרש כמו הברייתא שקמיע שרפואתו בלבישה אסור לישאנו בידו.

והתוספות הקשו שאפשר שהברייתא אוסרת לאוחזו בידו רק משום מראית העין? ותירצו שמשמע בברייתא שאסור אפילו באופן שלא רואים את הקמיע בידו. והשפת אמת תמה על תירוצם וראה הריטב"א שמבאר את דבריהם.

118. הריטב"א בברכות [כג, א] הקשה איך

מתניתין:

לא תצא אישה במחט הנקובה שתופרים בה ואינה תכשיט.

ולא בטבעת שיש עליה חותם שאין זה תכשיט אצל האשה.

ולא בכוליאור שהוא תכשיט שיכולה לקשור בו מפתחי חלוקה, ואסור לצאת בו כשאינה קושרת בו מפתחי חלוקה אלא נושאת אותו להראות את עושרה⁽¹⁾.

ולא בכובלת שהוא קשר שקשור בו בושם שריחו טוב.

ולא בצלוחית של פלייטון הנמצא על זרועה.

ובכל אלו אם יצתה — חייבת חטאת, שאינם תכשיט, דברי רבי מאיר.

וחכמים פוטרין מחטאת בכובלת ובצלוחית של פלייטון משום שהם תכשיט ולא משא. ולכתחילה אסור לצאת בהם משום גזירה שמא תשלפם ותבוא לידי מלאכת הוצאה.

דאמר אביי: ש"ן של תפילין — הלכה למשה מסיני לעשותה מעור הבית עצמו.

ואמר אביי: ד' של תפילין בקשר הרצועה מאחורי הראש גם הוא — הלכה למשה מסיני.

ואמר אביי: יו"ד של תפילין בקשר הרצועה של יד הלכה למשה מסיני.

שנינו במתניתין: ולא בשריון ולא בקפדא ולא במגנפים.

ומפרשינן: שריון — זרדא, שהוא מגן [על הגוף] של מתכת שלובשים במלחמה לבל ישלטו חרב בלובשו.

קפדא — אמר רב: סנוארתא, כובע עור תחת כובע המתכת, שמגן על הראש.

מגנפים — אמר רב: פזמקי, נעלי ברזל במלחמה, להגן על הרגליים.

ושלושת דברים אלו אסורים משום מראית העין — לפי שאין לובשים אותם אלא במלחמה, שלא יחשדוהו שהוא יוצא למלחמה בשבת.

התיבה של שם שמים. וראה חידושי מרן רי"ז הלוי [הלכות תפילין] מה שכתב בביאור מחלוקת רש"י ותוספות.

1. רש"י. וכתב המשנה ברורה [שג, כט] שמדובר שהיא אינה משתמשת בו עכשיו לסגור את חלוקה, אבל כששתמשת בו לסגור את חלוקה הוא נחשב לתכשיט. ואם אינה משתמשת בו לכך אלא לובשתו כתכשיט אסור, משום שאינו נחשב לתכשיט אלא מיועד לתשמישו והיא נושאת אותו רק כדי להראות עשירות. וראה

השין בתפילין של ראש משאר אותיות השם שיש בקשר הרצועות, משום שצורת אות על ידי קשר אינו נחשב כתיבה לגבי מלאכה בשבת, ועוד שהכותב אותיות נפרדות שאינם נקראות ביחד לא נחשב כותב לגבי שבת ולכן אי אפשר להחשיב את האותיות שבקשר ככתיבת שם הקדש. אבל השין שבתפילין של ראש היא עצמה נחשבת כתיבה גם לגבי שבת, שהכותב אות גימטריא או ראש תיבה שמוכן ממנה שכונתו למילה מסוימת נחשב כותב גם לגבי שבת, והשין שבתפילין מובן לכל שכונתה לראש

גמרא:

שמותרים לצאת בו. **אלא כל אדם** מותר לצאת בו, **אלא** נקט התנא ברועים לפי שדרכן של הרועים לצאת בשקין.

ולמדנו מהברייתא שדבר שהוא ראוי לרועים מותר לכל אדם אף שאינם רגילים בו. ולכאורה הוא הדין דבר הראוי לאיש יהיה מותר לאשה.

אלא, אמר רב יוסף, לא קשה מהברייתא על עולא. משום שקסבר עולא: **נשים – עם בפני עצמן הן**. ומה שהן רגילות לצאת בו אינו מתיר לאיש לצאת בו.

אמר עולא: וחילופיהן באיש. שאם יצא בטבעת שיש עליה חותם פטור, ובאין עליה חותם – חייב חטאת⁽²⁾.

אלמא, קסבר עולא: כל מידי דחזי לאיש לא חזי לאשה, ומידי דחזי לאשה לא חזי לאיש.

מתיב רב יוסף להקשות על דברי עולא:

תניא בברייתא: **הרועים יוצאין בשבת בשקין, מלבוש⁽³⁾ שק שמתכסין בו מפני הגשמים. ולא רק הרועים בלבד אמרו**

ביאור הלכה.

והרמב"ן מיישב את הר"ף שהחילוק באיש בין מחט נקובה לאינה נקובה, אינו מדיני תכשיט [כמו החילוק בטבעת] אלא משום שמחט נקובה אינו דרך הוצאה לאיש [שאינו חייט] אפילו כשהיא תחובה בבגדו שאין דרכו לצאת בכלי תפירה כלל, אבל מחט שאינה נקובה לפעמים דרכו לתוחבו בבגדיו. [ולענין חייט ראה שו"ע שא, יב] וראה **ביאור הלכה** שא, ח.

3. כך כתוב בסוגריים **בשו"ע** [שא, כא]: פירוש בגדים גסים. וכתב המשנה ברורה [שם, עג] שכך מבואר ברש"י כאן ובפירוש הרא"ש [והר"ן] [בנדרים [נה, ב], אך הוא מסתפק מה הדין בימינו שהרועים לובשים שק ממש אם מותר לצאת בו, וכן דייק מהמרדכי [ומהברייתא עצמה] שמדובר גם בשק ממש ונשאר בצ"ע.

אך המגן אברהם [שא, נד] נקט שהנידון כאן בגמרא אם דבר שמיוחד לאנשים מסוימים מותר לכולם לצאת בו, הוא דוקא בדבר שאינו מלבוש גמור כמו טלית ותפילין ותכשיט אבל בגד גמור אם יש קצת אנשים שלובשים אותו הוא מותר לכולם ואפילו לנשים. והפרי מגדים

והרמב"ם בפירוש המשנה ור"ח מפרשים שזו עטרה שמסבכת על ראשה. והסיבה שאינו נחשב תכשיט [לפירושו] מבאר הר"ן משום שאין דרך רוב הנשים לצאת בו.

2. רש"י. והיינו שבטבעת שיש בה חותם האיש שיצא בה פטור אבל אסור. ועולא מדבר גם על האיסור וגם על החיוב חטאת, אבל התוספות והרא"ש חולקים ופירשו שעולא מדבר רק על החיוב חטאת, אבל איסור של יציאה בתכשיט אין בכלל באנשים, משום שאין דרכם לשלוף אותם ולהראותם לאחרים. והשו"ע [שא, ט] מביא שתי דעות אם אסרו לאיש לצאת בתכשיט, וראה שו"ע שג, יח.

והר"ף העתיק את דברי עולא גם על מחט נקובה ושאינה נקובה שדינו הוא להיפך מדין אשה. והרא"ש תמה הרי לאיש כל מחט היא משא ואין לחלק בין יש בה נקב או לא, ועוד איך יתחייב חטאת על מחט שאינה נקובה הרי הוא מוציאה שלא כדרך הוצאה? ופסק כמו רש"י שדברי עולא נאמרו רק על טבעת. וראה שו"ע [שא, ח].

שלא הזמן גרמא, וכל מצות עשה שלא הזמן גרמא נשים חייבות ולכן אינם משא לגבם⁽⁴⁾.

ומקשינן על משנתנו: מדוע אשה חייבת על הוצאת טבעת שיש עליה חותם שענודה על אצבעה, והא הוצאה כלאחר יד היא, שאינה נושאת את הטבעת בידים כדרך כל נושאי משאות?

אמר רבי ירמיה: המשנה כאן באשה גזברית עסקינן שרגילה היא להניח חותם באצבעה, ואינו תכשיט משום שאין דרך נשים בכך. אבל נחשב כדרך הוצאה אצל אשה זו.

אמר רבא: תרצת אשה שמדובר בגזברית.

איתביה אבבי להקשות על דברי עולא: המוצא תפילין בשבת בשוק או בדרך, מכניסן דרך מלבוש זוג זוג כדי להצילם.

אחד האיש ואחד האשה שמצאו תפילין מכניסין אותם דרך מלבוש.

ולפי עולא קשה: ואי אמרת "נשים – עם בפני עצמן הן", והא תפילין מצות עשה שהזמן גרמא הוא, לפי שבלילה ובשבת אין מצות תפילין, וכל מצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות. ואם כן, יחשבו להם התפילין כמשא ויאסרו ללבושן.

ומתריצין: התם בתפילין קסבר רבי מאיר: לילה – זמן תפילין הוא, ושבת זמן תפילין הוא. ואם כן הוה ליה תפילין מצות עשה

סוכרת שאם מותר להם להניח תפילין והם נחשבים כמלבוש לאנשים מותר גם לנשים לצאת בהם, אבל למסקנת הגמרא כאן שנשים הם עם בפני עצמן ומלבושי אנשים אינם נחשבים כמלבוש לנשים לכן תפילין כיון שאין דרכם להניחם [אף שמוותר] אסורות לצאת בהם ולהצילם. אלא שהקשה להיפך מדוע השמיט הרמב"ם את המסקנא ולא אמר שנשים אסורות להציל תפילין?

ותירץ, שבאמת התוספות הקשו שאשה תוכל להציל תפילין משום שהנחת תפילין היא הוצאה כלאחר יד ומותר להצילם באופן כזה משום בזיון תפילין? ותירצו שאם יכולה לבא לידי חיוב חטאת בהוצאתם לא התירו משום בזיון תפילין להצילם אפילו שלא כדרך הוצאה.

ואפשר לומר שהרמב"ם סובר שבאמת מותר להן להצילם בהוצאה כלאחר יד, אלא שקושית הגמרא היא משום שבמשנה משמע שהאיש והאשה שוים להצלת תפילין [ואין להקדים להצילם על ידי איש כשאפשר] ומשום שהם

הקשה משקים שלובשים אותם הרועים? וצריך לומר [ראה לבושי שרד ומחצית השקל] שהמגן אברהם מפרש שהם אינם מלבוש גמור ורק מפני הגשמים הרועים יוצאים בהם.

4. ופסק המגן אברהם [שא, נד] שכיון שאנו פוסקים שנשים פטורות מתפילין אסור להם להצילם בשבת ואסורות לצאת בתפילין, שמסקנת הגמרא היא שנשים הם עם בפני עצמן. והמשנה ברורה [קנח] הביא שיש חולקים והשער המלך [יט, כג] כתב שמוותר להצילם משום שהגמרא בעירובין [צו, ב] אומרת שאם נשים סומכות רשות דהיינו שמוותר לנשים לקיים מצוה שהם פטורות ממנה, מותר להם להציל תפילין בשבת, אך הקשה השער המלך אם כן מדוע השמיט הרמב"ם את הדין שנשים מותרות להציל תפילין?

והאור שמח [שם] תירץ, שאף אם נשים מותר להם להניח תפילין כיון שאין דרכם בכך הוא נחשב אצלם כמשא, אלא שהסוגיא בערובין

אבל איש שמוציא טבעת בלא חותם — מאי איכא למימר? מדוע הוא חייב, והרי זו הוצאה כלאחר יד, שאין דרכו להוציא טבעת זו על אצבעו.

אלא אמר רבא: פעמים שאדם נותן לאשתו אף שאינה גזברית טבעת שיש עליה חותם להוליכה לקופסא להצניעה שם, ומניחתה לטבעת באצבע שבירה עד שמוגעת לקופסא, ומשום כך היא דרך הוצאה אף באשה שאינה גזברית.

וכן לגבי טבעת שאין עליה חותם — פעמים שהאשה נותנת לבעלה טבעת שאין עליה חותם להוליכה אצל אומן לתקן, ומניחה באצבע שבירה עד שמוגיע אצל אומן. ומשום כך נחשב שהוא מוציא דרך הוצאה.

שנינו במשנתנו: ולא בכליאר ולא בכובלת.

ומבארין: מאי כליאר?

אמר רב: מכבנתא תכשיט שיכולה לקשור בו את פתחי החלוק, ועתה מוציאתו כשהוא עליה ואינה קושרת בו פתחי חלוקה⁽⁵⁾. מאי כובלת?

אמר רב: הומרתא דפילון — קשר שקשור בו סם ששמו פילון⁽⁶⁾ שאשה שריחה רע טוענתו עליה.

וכן אמר רב אשי הומרתא דפילון.

תנו רבנן: לא תצא בכובלת, ואם יצתה חייבת הטאת, דברי רבי מאיר,

וחכמים אומרים: לא תצא, ואם יצתה פטורה, רבי אליעזר אומר: יוצאה אישה בכובלת לכתחילה.

ומפרשין: במאי קמיפלגי אלו התנאים.

רבי מאיר סבר: כובלת משאוי הוא⁽⁷⁾ וחייבת על הוצאתו.

נחשבים מלבוש גם לאשה, או שקושיית הגמרא היא: שאם סיבת ההיתר לאשה להציל תפילין היא משום שאין זו דרך הוצאה אם כן תציל כמה זוגות תפילין בבת אחת, שדוקא באיש שיכול להציל זוג אחד דרך מלבוש אסור לו להציל שנים ביחד [כך מבואר בירושלמי], אבל באשה אין חילוק בין זוג אחד או שנים, ומוכח שהמשנה סוברת שהם נחשבים מלבוש לנשים [וכך תירץ התוספות הרא"ש]. אבל לפי המסקנא מותר באמת לאשה להציל תפילין משום שאין הנחתם נחשבת כדרך הוצאה.

5. הובא לעיל [במשנה] שהמשנה ברורה [שא, כט] פסק שאם היא קושרת בכליאר את חלוקה מותר, והמשנה מדברת כשהיא יוצאת בלי לקשור בו את חלוקה. והשו"ע [שא, ט] פסק כך גם על מחט שאינה נקובה שאם היא מעמדת

בה את קישוריה מותר לצאת בה, אך הט"ז והמגן אברהם חולקים ואוסרים, שכיון שאינו תכשיט אסור לצאת בו אפילו אם היא משתמשת בו ואף שאין חשש שתורידו ברשות הרבים. אבל בכליאר הם מודים לשו"ע שמותר לצאת בו כשסוגרת בו את חלוקה, ומפרש הביאור הלכה [שא, יא] משום שהוא יותר נחשב תכשיט מאשר מחט שאינה נקובה.

6. רש"י. והרי"ף ור"ח פירשו שכל כושם אסור, ופירשו: פילון מלשון תערובת ובלילה של מיני בשמים. וכך פסק השו"ע [שא, יא].

7. המאירי מפרש שהוא סובר שאינו נחשב תכשיט משום שאינו עשוי לנוי, אלא הוא תשמיש להפיג ריח רע. והרש"ש במשנה הקשה הרי להלן במשנה [סד, ב] התירו לפלפל שהוא גם

בה הוא כשמביאים דעתו של רבי אליעזר לחלוק על רבי מאיר המחייב חטאת.

הא הברייתא שרבי אליעזר מתיר לכתחילה, כי קאי, המדובר בה הוא אדרבנן, כשמביאים דעתו של רבי אליעזר לחלוק על רבנן שאוסרים.

ומבאר הגמרא:

כי קאי רבי אליעזר לחלוק אדרבי מאיר, דאמר חייב חטאת, אמר ליה רבי אליעזר: פטור, כנגד לשון "חייב", כדי לחלוק עליו, אך למעשה רבי אליעזר אף מתיר לכתחילה.

כי קאי אדרבנן, דאמרי פטור אבל אסור גזירה שמא תשלפנו, אמר איהו רבי אליעזר: מותר לכתחלה.

והוינן בה: ומאי רבי מאיר? היכן מצינו ב"ב-ב ברייתא שהובאו בה דברי רבי מאיר בלא דברי רבנן ונחלק רבי אליעזר בה?

דתניא: לא תצא אישה במפתח שבידה⁽⁸⁾, ואם יצאת חייבת חטאת, לפי שמשא הוא, דברי רבי מאיר.

ורבנן פברי: כובלת תכשיט הוא, ולכן אם יצאה בו אינה חייבת, ולכתחילה אסרו רבנן לצאת בו דילמא שלפא ומחויא שמא תשלפנו להראות לחבירתה ואתיא לאיתויי ארבע אמות ברשות הרבים.

ורבי אליעזר פבר: מותר לכתחילה לצאת בכובלת, משום שאינו משאוי, ולא גזרו רבנן משום שמאן דרכה למרמיה לשאת בושם זה — רק אישה שריחה רע, אישה שריחה רע לא שלפא ומחויא משום שגנאי הוא לה, ומאחר שאינה מורידה אותו לא אתיא לאיתוייה ארבע אמות ברשות הרבים.

ומקשינן סתירה בדברי רבי אליעזר. שבברייתא הזאת שנינו כי רבי אליעזר מתיר לכתחילה.

והתניא בברייתא אחרת: רבי אליעזר פוטר בכובלת ובצלוחית של פלייטון, ומשמע שלכתחילה לא תצא.

ומתריצין: לא קשיא,

הא הברייתא ששנינו רבי אליעזר פוטר, כי קאי רבי אליעזר — אדרבי מאיר. שהמדובר

לצורך מניעת ריח רע. וכתב שמא אין רוב הנשים וגילות לצאת בכובלת [וכסברת הר"ן שהובא לעיל על כוליאר].

ועוד תירץ, שאחרי שהוא אסור מדרבנן הוא כבר לא נחשב לתכשיט אלא למשא, וראה לעיל [ס, א] במשנה סברא זו בשם המנחת חינוך והשגת האחרונים עליו.

8. אם היא נושאת את המפתח בידה אין שום חידוש שהוא נחשב משא, אלא מדובר שהיא תוחבת אותו באצבעה ואסור אף שהוא דרך לבישה והוא גם לנוי, כך מפרש בביאור הגר"א

[שא, יא].

וזהו הדין המבואר שם בשו"ע ורמ"א [מירושלמי] שדבר העשוי לשימוש אף אם יעשה אותו [גם לנוי] מכסף [כגון משקפיים] אסור לצאת בו, ולכן אסרה הבריתא לצאת במפתח אפילו הוא קשור היטב ואינו יכול לשולפו [רמ"א], ואפילו בזמנינו שמקילים ביציאה עם תכשיט כמבואר בשו"ע [שג, יח] — מפתח שהוא עשוי לשימוש אסור. וראה בביאור הלכה שם שהאריך להוכיח ששעון דינו כמפתח ואסור לצאת בו אפילו כשהוא גם תכשיט.